

Handläggare
Frida Johansson
Telefon: 08 508 43 727

Till
Socialnämnden
2019-03-19

Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2018

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner socialförvaltningens rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2018
2. Socialnämnden överlämnar ärendet till stadsdelsnämnderna för kännedom

Lena Lundström Stoltz
förvaltningschef

Veronica Wolgast
avdelningschef

Sammanfattning

På uppdrag av socialnämnden har socialförvaltningen sedan 2002 genomfört strukturerade kartläggningar av antalet personer, 20 år och äldre, med missbruksproblem aktuella för ansökan, utredning eller biståndsbedömd insats inom socialtjänstens samtliga verksamhetsområden i Stockholms stad.

Tidigare kartläggningar har visat en successiv minskning av målgruppen. I 2018 års rapport har 2409 personer rapporterats in. Siffran innebär en ökning av 430 personer, vilket tycks vara kopplat till metodologiska förändringar vid datainsamlingen.

Förutom att redovisa antalet aktuella personer redogör kartläggningen för konsumtionsmönster och belyser målgruppens situation bland annat vad gäller psykisk sjukdom, boende, ekonomi och familj. Vidare lyfter rapporten vilka insatser gruppen tagit emot och vilket behov av stöd som bedöms föreligga framöver. I stort följer kartläggningen föregående års trender.

Bakgrund

Socialnämnden har sedan 1996 regelbundet tagit fram statistik över antalet vuxna med missbruksproblem aktuella inom socialtjänsten i Stockholms stad. Sedan 2004 genomförs strukturerade kartläggningar vartannat år som redogör för målgruppens storlek och situation. Kartläggningen för 2018 har genomförts av socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor i samverkan med Institutet för kvalitetsindikatorer AB (Indikator).

Kartläggningen bygger på data från elektroniska enkäter som distribuerades till samtliga beställarenheter inom stadens stadsdelsförvaltningar och Enheten för hemlösa. Kartläggningen föregicks av flera informationsutskick till berörda parter för möjlighet till god beredskap inför genomförandet av enkäterna. En kontaktperson utsågs på varje enhet inom socialtjänstens samtliga verksamhetsområden. Tidigare år har en kontaktperson utsetts inom vuxen-/missbruksenheter som representant för hela sin förvaltning. I syfte att säkerställa att alla verksamhetsområden fick del av kartläggningen, tillika förstod att de berördes av den, utökades antalet kontaktpersoner i enlighet med årets förfarande. Mot bakgrund av den förändrade metodologin förutsågs en ökning av inrapporterade ärenden vilket även blev utfallet.

Indikator har ansvarat för datainsamling och tabellbearbetningar.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid förvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 13 mars 2019. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 14 mars 2019.

Ärendet

Enligt kartläggningarna som genomförts sedan början av 2000-talet har antalet personer med missbruksproblematik aktuella inom socialtjänsten successivt minskat. Totalt handlar det om en minskning av 1787 personer mellan 2002 och 2016. I 2018 kartläggning har antalet inrapporterade ärenden ökat från 1979 personer 2016 till 2409 personer. De metodologiska förändringar som gjordes i samband med genomförandet av årets kartläggning gjorde att en ökning av antalet inrapporterade personer var väntad.

Kön och ålder

Drygt 70 procent av personerna i kartläggningen är män. Även om skillnaderna mellan könen är stora är siffrorna i stort sett oförändrade sedan kartläggningen 2014 och tycks ligga i linje med nationell statistik. Närmare hälften av personerna i kartläggningen är mellan 45 och 65 år och högst andel kvinnor i relation till män återfinns i gruppen 65 år och äldre, vilken bestod av lägst andel kvinnor 2016.

Missbrukssituation

I likhet med tidigare års kartläggningar intas alkohol i signifikant större utsträckning än andra preparat, även vad gäller dominerande preparat. Näst vanligast är intag av cannabis följt av amfetamin, en oförändrad ordningsföljd sedan 2014. Andelen personer med blandmissbruk har minskat sedan 2016, även om det fortsatt är vanligt förekommande. Vad gäller dominerande preparat ses skillnader i missbruksmönster baserat på kön. Amfetamin är näst vanligast bland kvinnor och cannabis är näst vanligast bland män.

Då missbruk av spel om pengar sedan januari 2018 är likställt med övrigt missbruk enligt socialtjänstlagen fångar rapporten för första gången upp det området. Bland antalet inrapporterade personer bedöms 3 procent ha denna problematik och för 37 personer utgör spel om pengar huvudproblematiken.

Antalet personer som intar heroin har fortsatt att öka sedan 2002. Till andel är intaget av preparatet oförändrad sedan 2016, vilket indikerar en avstannande trend. Däremot har andelen som intar heroin som primär drog ökat. I stort följer kartläggningen samma trender som tidigare år.

Missbruk och samtidig psykisk sjukdom (samsjuklighet)

Drygt 40 procent av personerna i kartläggningen bedöms lida av psykisk sjukdom och till andel är kvinnor överrepresenterade i statistiken. Jämfört en markant ökning av andelen personer med samsjuklighet 2016 ses enbart en marginell ökning sedan dess. Drygt 30 procent av personerna i kartläggningen bedöms vara i behov av behandling eller omvårdnad på grund av psykisk ohälsa utöver eventuellt pågående insatser. Det innebär en minskning med 11 procentandelar sedan 2016. Trots den positiva trenden pekar siffrorna på komplexiteten i målgruppens stödbehov och att det är en stor andel personer vars behov inte är tillgodosedda.

Personer i samsjuklighet är inte sällan i behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. En samordnad individuell plan (SIP) kan utgöra ett viktigt verktyg för att samordna vården.

Av de personer som inte har en SIP bedöms 37 procent, tillika 619 personer, vara i behov av en sådan. Andelen personer med en upprättad SIP har minskat sedan 2016 års kartläggning samtidigt som andelen personer som bedöms vara i behov av en SIP har ökat.

Familjesituation

Av personerna i kartläggningen har 20 procent egna barn. Förekomsten av barn är relativt oförändrad sedan 2014 års räkning. Totalt rör det sig om minst 797 barn som har en förälder med missbruksproblematik aktuell inom stadens socialtjänst. Enbart 175 personer har uppgetts ha umgänge med egna barn och av dessa bor 121 personer hel- eller deltid med barnen.

Barnrättsperspektivet är en viktig fråga inom stadens socialtjänst och stadsdelsförvaltningarna arbetar för att stärka arbetet med att uppmärksamma barn i utredningar som rör vuxna och med att beakta barn i beslut som rör barn direkt och indirekt.

Försörjning

Närmare hälften av personerna i kartläggningen har sin huvudsakliga försörjning via ekonomiskt bistånd från socialtjänsten. Siffrorna är relativt oförändrade sedan 2014. Drygt 30 procent av personerna i kartläggningen bedöms vara i behov av budget- och skuldrådgivning. Sammantaget visar siffrorna målgruppens ekonomiska utsatthet.

Boendesituation

Närmare 30 procent av personerna i kartläggningen har en egen bostad, vilket utgör den vanligaste boendeformen för målgruppen i likhet med 2014 och 2016 års kartläggningar. Det är övervägande män som har en egen bostad, men en signifikant högre andel av kvinnorna bor i egen bostad 2018 jämfört med tidigare år.

Årets kartläggning visar en tydlig minskning i hemlösheten med 17 procentandelar och i kontrast mot 2016 års räkning har andelen som lever i akut hemlöshet också minskat från 17 till 14 procent, vilket bör ses som ett viktigt framsteg i arbetet med en särskilt utsatt målgrupp. Samtidigt som kartläggningen visar på positiva trender innebär siffrorna att 60 procent av personerna i kartläggningen inte har en egen bostad och att hemlösheten fortsatt är hög i målgruppen.

Någon form av boendeinsats är den vanligaste beviljade insatsformen i stadens socialtjänst för personer i missbruk. Rapporten visar att boendestöd är den näst vanligaste insatsen och stöd och omsorgsboende är den tredje vanligaste insatsen, vilket tyder på att målgruppen har ett omfattande behov av stöd i

vardagen. Ett stabilt boende är ofta en förutsättning för att kunna tillgodogöra sig en behandling för att minska eller komma ifrån ett missbruk. Boendets betydelse för en lyckad behandling pekar på vikten av att fortsatt erbjuda behandling parallellt med olika insatser som möjliggör vård och som ökar chansen till kvarboende samt främjar individens förutsättningar till egen bostad.

Insatser och behov av fortsatt stöd

Kartläggningen visar att personer med missbruksproblematik i kontakt med socialtjänsten tar emot flera insatser från olika huvudmän. Öppenvårdsbehandling via beroendemottagning är den insats som förekommer i störst utsträckning, medan strukturerad öppenvård är den vanligaste insatsen i kommunal regi. Ett fortsatt behov av stöd bedöms även föreligga inom flera livsområden för målgruppen. Exempel på det är att ungefär hälften av personerna bedöms vara i behov av strukturerad öppenvårdsbehandling och behovet av boendestöd samt olika boendeinsatser bedöms vara stort.

Sedan 2014 har andelen personer som mottagit strukturerad öppenvård successivt ökat och sedan 2016 har samtliga socialtjänstens insatser inom kategorin vård- och behandling ökat. Mängden insatser tyder på ett komplext stödbehov hos målgruppen och att socialtjänsten arbetar aktivt för att möta dessa behov.

Jämställdhetsanalys

Stora delar av den statistik som rapporten presenterar är könsuppdelad, vilket innebär att skillnader och likheter mellan könen har identifierats. Betydligt fler män än kvinnor ingår i kartläggningen och bortsett från konsumtion av alkohol ses skillnader i missbruksmönster, då män och kvinnor i vissa fall tenderar att använda olika droger i olik omfattning och i olika åldrar. Vidare framkommer det att en högre andel män lever i hemlöshet medan en högre andel kvinnor finns i statistiken för samsjuklighet. Kunskap om kvinnor respektive män med missbruksproblem är av vikt för inte fastna i stereotypa föreställningar i arbetet med målgruppen, både på strategisk nivå och i enskilda ärenden.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Rapporten visar att stödbehovet bland personer med missbruksproblem aktuella inom stadens socialtjänst är komplext och spänner över många livsområden. Det ställer höga krav på samverkansstrukturer och samordning av insatser, både internt och externt. Att fortsatt värna om samverkan är således en viktig uppgift för socialtjänsten varför socialförvaltningen samordnar och deltar i

olika forum tillsammans med andra huvudmän och stadsdelsförvaltningarna och Enheten för hemlösa.

För att kunna möta komplexiteten i målgruppens stödbehov är kunskap om både beroende och insatser med stöd i forskning angeläget. Kunskap ökar möjligheten för träffsäkra behovsbedömningar. Forskning och Socialstyrelsens nationella riktlinjer bör utgöra en viktig vägledning i stadens fortsatta arbete. Rapporten indikerar även att målgruppen måste prioriteras vid fördelning av resurser och lyftas fram i stadens strategiska planering av långvariga boendeinsatser och övriga insatser med evidens.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner rapport om socialtjänstens kontakter med personer med missbruksproblem under oktober 2018.

Bilaga

Rapport om socialtjänstens kontakter med vuxna med missbruksproblem under oktober 2018.